

Agnieszka Sadowska-Dziwina

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

ORCID: 0000-003-4546-8654

STOSUNEK ADWOKACKIEJ SPÓŁKI PARTNERSKIEJ DO OSÓB TRZECICH W ZAKRESIE ODPOWIEDZIALNOŚCI PARTNERÓW ZA ZOBOWIĄZANIA

W obrocie gospodarczym wyróżnić można różne rodzaje spółek. Forma organizacyjno-prawna prowadzenia działalności gospodarczej wpływa zarówno na sferę wewnętrznych, jak i zewnętrznych stosunków spółki. Na wybór jednej z nich wpływa wiele czynników, takich jak np. przedmiot prowadzonej działalności, struktura właścicielska czy też kapitał przeznaczony na rozpoczęcie świadczenia usług lub prowadzenia działalności handlowej. Wiele podmiotów, zwłaszcza przedstawicieli zawodów prawniczych, decyduje się na prowadzenie spółki partnerskiej. Jej atrakcyjność z konstrukcyjnego punktu widzenia jest ogromna¹. Wynika to ze sposobu ukształtowania odpowiedzialności partnerów prowadzących w tej formie działalność gospodarczą. Podkreślić należy, że zasady odpowiedzialności wspólników za zobowiązania spółki należą do najważniejszych kwestii związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w ramach tych form organizacyjno-prawnych². W przypadku spółki partnerskiej jest to zagadnienie szczególnie interesujące na tle pozostałych spółek osobowych³. Jest ona bowiem jedyną spółką osobową, w której pełnoprawni wspólnicy aktywnie prowadzący działalność nie ponoszą nieograniczonej odpowiedzialności za wszystkie jej zobowiązania⁴. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie tego zagadnienia na przykładzie wykonywania zawodu w tej formie przez adwokatów.

¹ M. Asłanowicz, *Charakter prawny spółki partnerskiej*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 7, s. 65.

² M. Załucki, *Spółka partnerska*, Lublin 2002, s. 109.

³ *Ibidem*, s. 120.

⁴ M. Asłanowicz, *Spółka partnerska*, Warszawa 2004, s. 83.

Spółka partnerska jako forma wykonywania zawodu adwokata

Zgodnie z definicją zawartą w art. 86 § 1 Kodeksu spółek handlowych⁵ spółka partnerska tworzona jest przez wspólników (partnerów) w celu wykonywania wolnego zawodu w spółce prowadzącej przedsiębiorstwo pod własną firmą. Wskazana ustawa nie definiuje, czym jest wolny zawód. W doktrynie przyjmuje się, że jest on wykonywany profesjonalnie przez samodzielne i osobiste świadczenie usług o charakterze typowym na własny rachunek. Wymaga on szczególnego wykształcenia lub umiejętności związanych z wykonywaniem zawodu⁶.

Ustawodawca wprowadził ograniczenie podmiotowe w zakresie możliwości zakładania spółek partnerskich. Uprawnione do tego są wyłącznie osoby fizyczne wykonujące jeden z wolnych zawodów wskazanych enumeratywnie w art. 88 k.s.h. Według niektórych przedstawicieli doktryny zamknięty katalog wolnych zawodów, których wykonawcy mogą stać się wspólnikami w spółce partnerskiej, oznacza zamiar ustawodawcy zróżnicowania statusu osób wykonujących wolne zawody⁷. W przypadku zawodów wskazanych w przepisach regulujących funkcjonowanie spółek partnerskich prowadzenie działalności polegającej na wykonywaniu wolnego zawodu wymaga dużego profesjonalizmu, zaś związany z nią błąd może rodzić daleko idące skutki majątkowe i osobiste⁸.

Do funkcjonowania w formie spółki partnerskiej uprawnieni są przedstawiciele zawodów prawniczych, w tym adwokaci. Specyfika tego zawodu powoduje, iż w odniesieniu do adwokackiej spółki partnerskiej możemy mówić o odrębnym, choć nie wyodrębnionym ustawowo typie spółki partnerskiej⁹. Treść art. 88 k.s.h. koresponduje z treścią art. 4a pkt 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze¹⁰, który stanowi, że adwokat wykonuje zawód w kancelarii adwokackiej, w zespole adwokackim oraz w spółce partnerskiej, w której partnerami są adwokaci, radcowie prawni, rzecznicy patentowi, doradcy podatkowi lub prawnicy zagraniczni wykonujący stałą praktykę na podstawie przepisów ustawy z dnia 5 lipca 2002 r. o świadczeniu przez prawników zagranicznych pomocy prawnej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Wykonywanie wolnych zawodów w formie spółki partnerskiej może być korzystne dla ich przedstawicieli, w tym adwokatów. Wynika to z perspektywy połączenia wysiłków i majątków w celu zapewnienia wyższego standardu realizacji świadczeń, redukcji indywidualnych kosztów oraz zwielokrotnienia szans na powo-

⁵ Dz.U. 2019, poz. 505 (dalej: k.s.h.).

⁶ A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2012, s. 283.

⁷ J. Jacyszyn, *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004, s. 167.

⁸ T. Szczurowski [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017, s. 325.

⁹ E.J. Krześniak, *Spółka partnerska adwokatów (radców prawnych) – wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2002, nr 1–2, s. 19.

¹⁰ Dz.U. 2018, poz. 1184 ze zm. (dalej: p.o.a.).

dzenie przedsięwzięcia¹¹. Podstawową zaletą wykonywania wolnego zawodu jest możliwość prowadzenia uprzednio działalności połączonej ze sposobnością stowarzyszenia wspólnego z innymi partnerami zaplecza biurowo-administracyjnego¹².

Spółka partnerska zaliczana jest do kategorii spółek osobowych, co oznacza, że może ona we własnym imieniu nabywać prawa, w tym własność nieruchomości i inne prawa rzeczowe, zaciągać zobowiązania, pozywać i być pozywana (art. 8 k.s.h.). Zaliczana jest do wskazanych w art. 33¹ k.c.¹³ jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną (tzw. ułomnych lub niepełnych osób prawnych), do których stosuje się odpowiednio przepisy o osobach prawnych. Podkreślenia wymaga, że wszystkie jednostki organizacyjne wyposażone we własną zdolność prawną, w tym spółki osobowe, dzięki wskazanym cechom uczestniczą samodzielnie w obrocie prawnym¹⁴. Jest to konsekwencją tego, że spółka partnerska stanowi wyodrębnioną organizacyjnie i majątkowo jednostkę, która posiada zdolność prawną, zdolność do czynności prawnych oraz zdolność sądową¹⁵.

Odpowiedzialność partnerów adwokackiej spółki partnerskiej za zobowiązania spółki

Konstrukcja odpowiedzialności wspólników za zobowiązania spółek osobowych

Konsekwencją zaklasyfikowania spółek osobowych jako tzw. ułomnych osób prawnych jest fakt, że ponoszą one odpowiedzialność za swoje zobowiązania. Oznacza to, że ciążą na nich ujemne następstwa prawne przewidziane przez system prawny w związku ze ziszczeniem się pewnych zdarzeń kwalifikowanych jako negatywne¹⁶. Ze zobowiązaniem spółki mamy do czynienia wówczas, gdy to ona dokonała czynności prawnej skutkującej powstaniem węzła obligacyjnego łączącego ją z wierzycielem bądź też gdy z określonym zdarzeniem ustawa wiąże powstanie jej odpowiedzialności¹⁷.

¹¹ P. Karolczyk, *Problematyka odpowiedzialności partnerów za zobowiązania w spółce partnerskiej*, „Studia Prawnicze. Materiały i rozprawy” 2017, nr 1, s. 189.

¹² M. Asłanowicz, *Spółka partnerska*, s. 52.

¹³ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2018, poz. 1025 ze zm.).

¹⁴ E. Gniewek, *Subsydiarna odpowiedzialność ułomnych osób prawnych w kodeksie cywilnym i kodeksie spółek cywilnych* [w:] *Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, red. L. Banel, U. Gaczkowska, Wrocław 2006, s. 319.

¹⁵ U. Promińska, *Spółka partnerska*, Warszawa 2013, s. 37–38.

¹⁶ Z. Radwański, A. Olejniczak, *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2012, s. 19.

¹⁷ W. Matysiak, *Ustalenie osób odpowiedzialnych za zobowiązania spółki partnerskiej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2011, nr 4, s. 33.

W przypadku spółek osobowych podstawowe znaczenie ma regulacja zawarta w art. 22 § 2 k.s.h. zgodnie z którą każdy wspólnik odpowiada za zobowiązania spółki bez ograniczenia całym swoim majątkiem solidarnie z pozostałymi wspólnikami oraz ze spółką, z uwzględnieniem art. 31¹⁸. Jest to przepis statuujący zasady związane ze spółką jawną, jednak na podstawie przepisów odsyłających znajduje zastosowanie do innych spółek osobowych¹⁹. Na podstawie art. 89 k.s.h. znajduje on zastosowanie także w przypadku spółki partnerskiej.

Spółka partnerska za swoje zobowiązania ponosi odpowiedzialność o charakterze osobistym, co oznacza możliwość przymusowego wyegzekwowania roszczenia z całego majątku teraźniejszego i przyszłego²⁰. Podkreślenia wymaga, że w przypadku spółki mamy do czynienia z odpowiedzialnością za własny dług, który jest konsekwencją jej wadliwego działania lub zaniechania. W przypadku adwokackiej spółki partnerskiej spółka może być pociągnięta do odpowiedzialności np. w sytuacji niewłaściwej reprezentacji klienta przez jednego z partnerów w postępowaniu sądowym, z którym spółka uprzednio zawarła umowę o reprezentację.

Spółki partnerskie nie są jednak jedynymi podmiotami odpowiedzialnymi z tytułu ich zobowiązań. Należy zwrócić uwagę na fakt, że w przypadku pozostałych spółek osobowych – spółki jawnej, spółki komandytowej oraz spółki komandytowo-akcyjnej – wspólnicy spółek ponoszą odpowiedzialność o charakterze pomocniczym (wtórnym) wobec odpowiedzialności tych jednostek organizacyjnych, która aktualizuje się wtedy, gdy są one niewypłacalne²¹. Jest to odpowiedzialność za dług cudzy²². Warto zaznaczyć odmienną przesłankę odpowiedzialności subsydiarną wspólników spółek osobowych (bezskuteczność egzekucji) od tej wskazanej w przepisach ogólnych odnoszących się do ułomnych osób prawnych²³ (niewypłacalność). Przedstawiciele doktryny wskazują, że pod podjęciem bezskuteczności egzekucji rozumieć należy zarówno stan, w którym prowadzona egzekucja przeciwko spółce nie dała rezultatu, jak i stan, w którym istnieje znaczne prawdopodobieństwo, że przyszła egzekucja może

¹⁸ Art. 31 k.s.h.: „§ 1. Wierzyciel spółki może prowadzić egzekucję z majątku wspólnika w przypadku, gdy egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna (subsydiarna odpowiedzialność wspólnika). § 2. Przepis § 1 nie stanowi przeszkody do wniesienia powództwa przeciwko wspólnikowi, zanim egzekucja z majątku spółki okaże się bezskuteczna. § 3. Subsydiarna odpowiedzialność wspólnika nie dotyczy zobowiązań powstałych przed wpisem do rejestru”.

¹⁹ W przypadku spółki komandytowej takim przepisem jest art. 103 k.s.h., natomiast komandytowo-akcyjnej – art. 126 § 1 k.s.h.

²⁰ W. Czachórski, *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 55.

²¹ A. Bień, *Zarys prawa prywatnego. Część ogólna*, Warszawa 2015, s. 279.

²² U. Promińska, *Spółka partnerska*, s. 174.

²³ Art. 33¹ k.c.: „Jeżeli przepis odrębny nie stanowi inaczej, za zobowiązania jednostki, o której mowa w § 1, odpowiedzialność subsydiarną ponoszą jej członkowie; odpowiedzialność ta powstaje z chwilą, gdy jednostka organizacyjna stała się niewypłacalna”.

okazać się bezskuteczna²⁴. Subsydiarny charakter odpowiedzialności wspólników sprzyja ochronie interesów partnerów, bo póki majątek spółki wystarcza na zaspokojenie wierzytelności, nie grozi im skierowanie egzekucji do ich majątków osobistych²⁵.

Odpowiedzialność spółki i wspólników spółek osobowych ukształtowana jest na zasadzie solidarności biernej. Oznacza to, że w przypadku wystąpienia długu podmioty te zobowiązane są w ten sposób, że wierzyciel może żądać całości lub części świadczenia od wszystkich dłużników łącznie, od kilku z nich lub od każdego z osobna, a zaspokojenie wierzyciela przez któregośkolwiek z dłużników zwalnia pozostałych (art. 366 § 1 k.c.). Zaznaczyć należy, że aż do zupełnego zaspokojenia wierzyciela wszyscy dłużnicy solidarni pozostają zobowiązani (art. 366 § 2 k.c.). Zasada nie ma zastosowania w przypadku odpowiedzialności wspólników spółki partnerskiej²⁶. Jest to właśnie cecha decydująca o atrakcyjności tej formy organizacyjno-prawnej. Specyfika odpowiedzialności partnerów związana jest zarówno z połączeniem, rodzajem powstałych zobowiązań, jak i z tym, że nie ma tu zwykle cechy solidarności z innymi partnerami²⁷.

Odpowiedzialność adwokata wykonującego zawód w ramach spółki partnerskiej

Podkreślenia wymaga, że odpowiedzialność partnerów w spółce partnerskiej została uregulowana w sposób niejednorodny²⁸. Taki jednoznaczny wniosek wynika z treści art. 95 § 1 k.s.h., zgodnie z którym partner nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania spółki powstałe w związku z wykonywaniem przez pozostałych partnerów wolnego zawodu w spółce, jak również za zobowiązania spółki będące następstwem działań lub zaniechań osób zatrudnionych przez spółkę na podstawie umowy o pracę lub innego stosunku prawnego, które podlegały kierownictwu innego partnera przy świadczeniu usług związanych z przedmiotem działalności spółki. Cechą specyficzną spółki partnerskiej jest więc występowanie dwóch reżimów odpowiedzialności partnerów za zobowiązania spółki²⁹. Przepis art. 95 k.s.h. nie ma charakteru wyczerpującego i w związku z tym przepisy art. 22 § 2 k.s.h. i art. 31 § 1 i 2 k.s.h. znajdują tu odpowiednie zastosowanie w kwestiach nieuregulowanych w tym przepisie³⁰. Oznacza to, że do części zobowiązań

²⁴ E. Gniewek, *Subsydiarna odpowiedzialność...*, s. 328.

²⁵ U. Promińska, *Spółka partnerska*, s. 176.

²⁶ *Ibidem*, s. 174.

²⁷ A. Kidyba, *Handlowe spółki osobowe*, Warszawa 2010, s. 237.

²⁸ W. Matysiak, *Odpowiedzialność za zobowiązania spółki partnerskiej*, Warszawa 2014, s. 116.

²⁹ M. Spyra [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. G. Bieniak, Warszawa 2019, s. 293.

³⁰ A. Klank, *Odpowiedzialność w spółce partnerskiej notariuszy*, „Prawo Spółek” 2002, nr 7–8, s. 65.

zastosowanie znajdują takie zasady jak w przypadku spółki jawnej, czyli solidarna odpowiedzialność spółki i wszystkich wspólników. W przypadku innych rozszczenia mogą być kierowane solidarnie do spółki i jednego lub kilku, a nie wszystkich partnerów. Regulacja ta stanowi wyjątek od zasady osobistej, nieograniczonej i solidarnej odpowiedzialności partnerów za zobowiązania spółki, więc nie podlega wykładni rozszerzającej³¹.

Ta wyjątkowa sytuacja występuje w przypadku odpowiedzialności związanej z wykonywaniem wolnego zawodu lub szkód wyrządzonych przez osobę, która podlega kierownictwu jednego z partnerów. Wynika to z faktu, że podstawą wyodrębnienia spółki partnerskiej jako samodzielnego typu spółki handlowej jest idea uwolnienia partnera od konsekwencji błędów i niedbałości, których dopuszczają się inni partnerzy³². To konsekwencja specyfiki tej formy organizacyjno-prawnej służącej wykonywaniu wolnego zawodu.

Odpowiedzialność spółki partnerskiej i partnera w związku z wykonywaniem wolnego zawodu wiązana jest z pojęciem błędu w sztuce. Ustawodawca nie wprowadził odpowiedniej definicji legalnej w tym zakresie. Według przedstawicieli doktryny pod pojęciem tym kryje się każde działanie osoby świadczącej usługi profesjonalne, które uniemożliwia należyte spełnienie wobec klienta spółki świadczenia określonego umową lub prowadzi do jego niespełnienia³³. Związek zobowiązania z wykonywaniem wolnego zawodu musi mieć charakter bezpośredni i być determinowany kwalifikacjami niezbędnymi do wykonywania wolnego zawodu, ponieważ warunkuje to normatywny sens wyłączenia odpowiedzialności pozostałych partnerów³⁴. W przypadku adwokackiej spółki partnerskiej ustalenie, czy dana czynność mieści się w zakresie wykonywania wolnego zawodu adwokata, powinno nastąpić poprzez analizę, czy mieści się w zakresie uprawnień wskazanych w art. 4 p.o.a., zgodnie z którym zawód adwokata polega na świadczeniu pomocy prawnej, a w szczególności na udzielaniu porad prawnych, sporządzaniu opinii prawnych, opracowywaniu projektów aktów prawnych oraz występowaniu przed sądami i urzędami. Związek z wykonywaniem zawodu ma charakter funkcjonalny rozumiany jako wyrządzenie szkody przez zachowanie partnera zmierzające do realizacji celu wyznaczonego przez konkretne zobowiązanie spółki³⁵.

Warto zwrócić uwagę, że za zobowiązania związane z wykonywaniem wolnego zawodu uznać należy wszystkie zobowiązania, zarówno umowne, jak i deliktowe, których przedmiotem jest świadczenie usług objętych zakresem czynno-

³¹ U. Promińska, *Spółka partnerska*, s. 173.

³² *Ibidem*, s. 185.

³³ M. Asłanowicz [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. XVI: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008, s. 850.

³⁴ T. Szczurowski [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017, s. 326.

³⁵ W. Matysiak, *Ustalenie osób...*, s. 34.

ści zawodowych partnerów³⁶. Niektórzy przedstawiciele doktryny wskazują, że ta druga podstawa odpowiedzialności może wystąpić w dwóch przypadkach: w razie zbiegu podstaw odpowiedzialności i wyboru przez poszkodowanego tej podstawy odpowiedzialności lub w razie wyrządzenia szkody przy wykonywaniu wolnego zawodu osobie, z którą uprzednio spółkę nie łączył węzeł obligacyjny³⁷. Z uwagi na ponoszenie odpowiedzialności zgodnie z różnymi reżimami osobą dysponującą roszczeniami wobec adwokackiej spółki partnerskiej może być zarówno jej klient, jak i osoba trzecia³⁸. Sposób reprezentacji adwokackiej spółki partnerskiej przy zaciąganiu danego zobowiązania jest irrelevantny dla jego kwalifikowania jako związanego z wykonywaniem wolnego zawodu³⁹. W zasadzie przyjmuje się, że każde zlecenie przyjęte przez spółkę można przypisać jednemu z partnerów, na którym ciąży za nie odpowiedzialność z tego powodu, że wykonuje je osobiście bądź też nadzoruje jego przebieg⁴⁰. Spod dyspozycji art. 95 § 1 k.s.h. wyłączona jest natomiast sytuacja, w której szkoda spowodowana jest przez zaniechanie partnerów⁴¹.

Odpowiedzialność ponosi ten partner, który faktycznie swoim zachowaniem spowodował powstałą szkodę, a nie ten, który za określony projekt czy za danego klienta odpowiada w ramach wewnętrznego rozdziału obowiązków w spółce⁴². O odpowiedzialności nie przesądza samo uczestnictwo w świadczeniu usług prawnych przez spółkę lub wykonywanie innej czynności zawodowej⁴³. Podzielić należy pogląd, iż nie można pogodzić z naturą spółki partnerskiej odpowiedzialności za jakiegokolwiek uczestniczenie w błędnie prowadzonej sprawie⁴⁴. Jako

³⁶ M. Spyra [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. G. Bieniak, Warszawa 2019, s. 294.

³⁷ W Matysiak, *Ustalenie osób...*, s. 34.

³⁸ T. Szczurowski [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017, s. 326.

³⁹ M. Spyra [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. G. Bieniak, Warszawa 2019, s. 295. Autor wskazuje na jeden przypadek, w którym sposób reprezentacji ma wpływ na zakres odpowiedzialności partnerów. Jest to sytuacja naruszenia obowiązków przedkontraktowych w relacjach z klientami przez zarząd reprezentujący spółkę. W tym przypadku żaden z partnerów nie ma uprawnienia do powoływania się na ograniczenie odpowiedzialności. Nie wynika to jednak z tego, że takie działanie lub zaniechanie leży w zakresie wykonywania wolnego zawodu przez innego partnera. Kluczowa w tym przypadku jest okoliczność przeciwna, czyli brak możliwości wykazania, że czyn leży w zakresie działalności konkretnego partnera.

⁴⁰ W. Pyziół, A. Walaszek-Pyziół, *Kilka uwag na temat odpowiedzialności spółki partnerskiej i partnerów* [w:] *Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, red. M. Pyziak-Szafraniczka, Kraków 2004, s. 581.

⁴¹ T. Szczurowski [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017, s. 327.

⁴² M. Mikołajewicz, *Odpowiedzialność odszkodowawcza adwokata w zależności od formy wykonywanego zawodu*, „*Studia Iuridica Toruniensia*” 2009, t. V, s. 179.

⁴³ E.J. Krześniak, *Spółka partnerska...*, s. 283.

⁴⁴ M. Spyra [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. G. Bieniak, Warszawa 2019, s. 297.

przykład można wskazać sprawę, w której jeden z adwokatów będących partnerem wadliwie sporządził pozew (np. przez niedołączenie jako załącznika odpisu z Krajowego Rejestru Sądowego powodowej spółki), a drugi na zasadzie uprzejmości złożył to pismo procesowe w biurze podawczym sądu. Trudno wyobrazić sobie, aby w przypadku odrzucenia powództwa odpowiedzialność ponosić miał drugi partner, którego działanie miało charakter czysto techniczny. Zgodzić się należy z poglądem, że w przypadku wspólnego prowadzenia sprawy przez kilku adwokatów będących partnerami odpowiedzialność ponoszą oni wszyscy⁴⁵ wyłącznie wtedy, gdy nie jest możliwe wskazanie konkretnego sprawcy szkody⁴⁶. Wynika to z faktu, że art. 95 k.s.h. *de facto* wprowadza możliwość uwolnienia się od odpowiedzialności przez część partnerów.

Niezwykle istotne z punktu widzenia odpowiedzialności partnerów jest precyzyjne formułowanie postanowień umowy spółki, treści uchwał wspólników oraz umów dotyczących podziału zadań między nich⁴⁷ i stosowanie się do tych ustaleń. Ułatwia to przypisanie odpowiedzialności konkretnym osobom. Podkreślenia wymaga, że odpowiedzialność poszczególnych partnerów nie wynika z porozumień pomiędzy nimi, choćby najbardziej porządkujących i precyzyjnych, a z faktycznych działań lub zaniechań konkretnych osób⁴⁸. Ustalenia takie mają bowiem jedynie charakter wewnętrzny. Niewykluczone natomiast jest wskazanie w umowie między spółką a jej klientem, który z partnerów odpowiada subsydiarnie za niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania. Rozwiązanie takie wymaga oczywiście zgody tego partnera⁴⁹. Wydaje się, że w przypadku braku takich postanowień umownych rozwiązaniem najbardziej czytelnym dla osób trzecich byłoby przyjęcie zasady polegającej na każdorazowym przypisywaniu odpowiedzialności partnerowi, który podjął określone działania (np. podpisał dany dokument) lub udzielił chociażby tylko ustnej porady⁵⁰.

Zgodzić się należy z dominującym poglądem, że w przypadku wystąpienia obowiązku odszkodowawczego ciężar dowodu, że zdarzenie powodujące szkodę stanowi błąd w sztuce, spoczywa na pozostałych partnerach⁵¹. Warto zauważyć,

⁴⁵ M. Asłanowicz, *Spółka partnerska*, s. 92.

⁴⁶ T. Szczurowski [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017, s. 327.

⁴⁷ P. Karolczyk, *Problematyka odpowiedzialności...*, s. 196.

⁴⁸ M. Mikołajewicz, *Odpowiedzialność odszkodowawcza...*, s. 180.

⁴⁹ M. Spyra [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. G. Bieniak, Warszawa 2019, s. 297.

⁵⁰ J. Dzwoniarski, *Spółka partnerska jako nowa forma wykonywania zawodu adwokata*, „Palestra” 2001, nr 5–6, s. 44.

⁵¹ *Ibidem*, s. 299. Zgodnie z poglądem przeciwnym (E.J. Krześniak, *Spółka partnerska...*, s. 283) to wierzyciel spółki dochodzący roszczeń powinien udowodnić tę okoliczność. Opowiedzenie się za drugim poglądem prowadziłoby do zaskakujących wniosków. Odpowiedzialność ponosiłaby adwokacka spółka partnerska. Jest ona spółką osobową, co implikuje subsydiarną odpowiedzialność wszystkich partnerów w sytuacji zobowiązań wynikających ze zdarzeń innych niż błędy w sztuce

że nawet biorąc pod uwagę podmiotowe ograniczenie odpowiedzialności występujące w art. 95 § 1 k.s.h., pozostali partnerzy w istocie w pewnym stopniu ponoszą odpowiedzialność za błędy w sztuce danego partnera. Wynika to z faktu, że podmiotem zobowiązanym jest zawsze spółka partnerska, a więc inni partnerzy odpowiadają majątkiem wniesionym do spółki⁵².

Adwokat będący partnerem ponosi odpowiedzialność solidarnie ze spółką partnerską w przypadku wyrządzenia szkody przez osobę podlegającą jego kierownictwu (art. 95 § 1 k.c.). Źródłem podległości kierowniczej może być umowa spółki, uchwała wspólników, umowa między wspólnikami, umowa z osobą podległą, zakres czynności lub schemat organizacyjny spółki⁵³. W przypadku adwokackich spółek partnerskich osobami podległymi mogą być stażyści, praktykanci, aplikanci czy zleceńbiorczy, czyli tzw. personel pomocniczy⁵⁴. Za osoby podlegające kierownictwu w spółce partnerskiej uznać co do zasady należy także osoby posiadające uprawnienia do wykonywania określonego wolnego zawodu, które nie są partnerami w spółce⁵⁵.

W przypadku adwokackiej spółki partnerskiej taka sytuacja nie będzie miała miejsca, ponieważ z przepisów korporacyjnych regulujących wykonywanie tego zawodu wynika zakaz zatrudnienia na podstawie umów o pracę⁵⁶. Jedną z podstawowych cech charakteryzujących zawód adwokata jest niezależność⁵⁷, co wyklucza jakikolwiek stosunek wymagający stosowania się do merytorycznych poleceń. Zgodnie z art. 1 ust. 3 p.o.a. w wykonywaniu swoich obowiązków zawodowych adwokat podlega tylko ustawom. Pod cudze kierownictwo może podlegać jedynie osoba wpisana na listę adwokatów niewykonyujących zawodu, a więc mogąca *de facto* wykonywać czynnie zawód prawnika, co znacząco wpływa na zakres uprawnień.

W przypadku odpowiedzialności wynikającej z podporządkowania okolicznością istotną jest to, czy szkoda powstała w związku z usługami świadczonymi przez spółkę, a więc w tym przypadku usługami prawnymi. Nie ma przy tym

ce. Osoba dochodząca roszczeń, wykazując związek zdarzenia powodującego szkodę, ograniczałaby krąg podmiotów, od których mogłaby dochodzić zaspokojenia. Ponadto należy wskazać, że art. 95 § 1 k.s.h. statuuje jedynie przesłankę zwalniającą z odpowiedzialności, dając podstawę prawną dla zarzutu procesowego (T. Szczurowski [w:] *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017, s. 328). Implikuje to, zgodnie z treścią art. 6 k.c., konieczność powołania się na niego osoby, która wywodzi z tego faktu skutki prawne, a więc adwokata dążącego do uwolnienia się od odpowiedzialności.

⁵² M. Rodzyńkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018, s. 205.

⁵³ P. Karolczyk, *Problematyka odpowiedzialności...*, s. 196–197.

⁵⁴ M. Załucki, *Spółka partnerska*, s. 122.

⁵⁵ A. Kidyba, *Kodeks spółek handlowych*, t. I: *Komentarz do art. 1–300*, Warszawa 2019, s. 456.

⁵⁶ Art. 4b p.o.a. Zakaz ten nie ma zastosowania do adwokatów będących jednocześnie pracownikami naukowo-dydaktycznymi.

⁵⁷ C. Jaworski, *Niezależność wykonywania zawodu adwokata w świetle regulacji prawnych europejskich i polskich*, „Palestra” 1996, nr 7–8, s. 57.

konieczności wykazywania związku kierownictwa przez jednego z partnerów z powstałą szkodą.

Poza przypadkami, w których odpowiedzialność części partnerów będzie wyłączona, należy wskazać na to, że w niektórych przypadkach takie ograniczenie nie będzie występowało, np. w kwestii odpowiedzialności związanej z organizacją działalności spółki⁵⁸. Jako przykład takich zobowiązań można wskazać m.in. zobowiązanie do zapłaty czynszu wynajmu lokalu, zapłatę wynagrodzenia osobom zatrudnionym w spółce, spłatę raty leasingu itp. Powoduje to równomierne rozłożenie ryzyka prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego na wszystkich partnerów⁵⁹. W myśl art. 89 w zw. z art. 22 § 2 k.s.h. partnerzy adwokackiej spółki partnerskiej ponoszą w tym przypadku odpowiedzialność tak jak wspólnicy spółki jawnej. Nie można wskazać żadnych argumentów przemawiających przeciwko stosowaniu wprost przepisów regulujących odpowiedzialność wspólników spółki jawnej⁶⁰. W przypadku powołania w adwokackiej spółce partnerskiej zarządu wszystkie jego czynności powinny być traktowane jako podejmowane „w związku z prowadzeniem spraw spółki, co powoduje obciążenie odpowiedzialnością za nie wszystkich partnerów wraz ze spółką solidarnie”⁶¹.

Możliwość rozszerzenia odpowiedzialności poszczególnych partnerów na podstawie umowy spółki

Przedstawione wcześniej zasady dotyczące odpowiedzialności partnerów w adwokackiej spółce partnerskiej miały źródło w regulacji ustawowej. Ustawodawca przewidział także możliwość modyfikacji tych zasad na podstawie porozumienia partnerów. Zasady odpowiedzialności indywidualnej i jej wyłączenie za działania innych partnerów ma charakter dyspozytywny⁶². Zgodnie z art. 95 § 2 k.s.h. umowa spółki może przewidywać, że jeden albo większa liczba partnerów godzą się na ponoszenie odpowiedzialności tak jak wspólnik spółki jawnej. Oznacza to, że wszyscy partnerzy bez wyjątku ponoszą odpowiedzialność za wszystkie zobowiązania spółki w sposób solidarny bez względu na ich źródło.

Taki sposób odpowiedzialności może zostać wprowadzony w tekście pierwotnym umowy spółki lub też w wersjach późniejszych. Zgoda partnera, który przyjmuje na siebie rozszerzoną odpowiedzialność, jest zawsze konieczna, nawet jeżeli umowa spółki wskazuje, że wystarczy decyzja większości partnerów w tym zakre-

⁵⁸ M. Asłanowicz [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. XVI: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008, s. 852.

⁵⁹ *Ibidem*, s. 859.

⁶⁰ U. Promińska, *Spółka partnerska*, Warszawa 2013, s. 484.

⁶¹ M. Asłanowicz, *System Prawa Prywatnego*, t. XVI: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008, s. 851.

⁶² A. Koch, J. Napierała, *Prawo spółek handlowy. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2011, s. 207.

sie⁶³. Przyjęcie na siebie odpowiedzialności w poszerzonym zakresie wymaga odnotowania tego faktu w Krajowym Rejestrze Sądowym. Zgodnie z art. 93 § 1 pkt 6 zgłoszenie do rejestru musi zawierać imiona i nazwiska partnerów, którzy przyjmują na siebie odpowiedzialność na zasadach takich jak wspólnicy spółki jawnej.

Regulacja zawarta w art. 95 § 2 k.s.h. nie przewiduje możliwości rozszerzenia odpowiedzialności w mniejszym zakresie, niż ta zasada obowiązuje wspólników spółki jawnej, poprzez np. przyjęcie na siebie odpowiedzialności za błędy w sztuce tylko niektórych z parterów⁶⁴. Przeciwno tezie, że zgodnie z zasadą *a maiori ad minus* powinna być dopuszczalna klauzula ustanawiająca wskazaną przykładowo zasadę, przemawia wymóg jawności zasad odpowiedzialności⁶⁵. Nie jest również dopuszczalna modyfikacja zasad odpowiedzialności ograniczająca odpowiedzialność adwokatów wykonujących zawód w ramach spółki partnerskiej. Takie postanowienie umowne wywoła skutki wyłącznie w sferze ich wewnętrznych stosunków⁶⁶.

Zauważyć należy, że kwestii tej nie przesądza występujący w literaturze przedmiotu pogląd, zgodnie z którym treść art. 95 § 1 k.s.h. nie pozwala na zasadne wyciągnięcie wniosku, że niedopuszczalne jest umowne rozszerzenie odpowiedzialności wszystkich partnerów zgodnie z zasadami właściwymi dla spółki jawnej⁶⁷. Rozwiązanie takie jest bowiem sprzeczne z naturą (właściwością) stosunku prawnego spółki partnerskiej⁶⁸. W przypadku wystąpienia takiej sytuacji partnerzy zobowiązani są do podjęcia działań mających na celu przywrócenie prawidłowego stanu⁶⁹.

Według niektórych przedstawicieli doktryny art. 95 § 2 k.s.h. może prowadzić do uzależnienia możliwości przystąpienia do spółki przez nowych adwokatów o słabszej pozycji od przyjęcia na siebie rozszerzonej odpowiedzialności oraz do podważenia uzasadnienia wprowadzenia do katalogu spółek handlowych spółki partnerskiej⁷⁰. Należy jednak zgodzić się z poglądem, zgodnie z którym jeżeli osoba przystępująca do spółki godzi się na takie rozwiązanie, to w myśl paremii *volenti non fit iniuria* chcącemu nie dzieje się krzywda⁷¹. Niektórzy au-

⁶³ U. Promińska, *Spółka partnerska*, s. 486.

⁶⁴ A. Rachwał, M. Spyra, *Umowa spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej*, Warszawa 2009, s. 225.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 226.

⁶⁶ M. Asłanowicz, *System Prawa Prywatnego*, t. XVI: *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008s. 867.

⁶⁷ M. Rodzynekiewicz, *Kodeks spółek...*, s. 206.

⁶⁸ W. Matysiak, *Dopuszczalność przyjęcia nieograniczonej odpowiedzialności za zobowiązania spółki partnerskiej przez wszystkich partnerów*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 2, s. 27.

⁶⁹ *Ibidem*, s. 28.

⁷⁰ B. Górka, *Spółka partnerska w prawie niemieckim i w polskim kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 3, s. 37.

⁷¹ M. Załucki, *Adwokat w spółce partnerskiej*, „Jurysta” 2003, nr 2, s. 12.

torzy wskazują, że możliwość umownej odpowiedzialności partnerów w spółce pozwala osobie o ugruntowanej już pozycji na rynku niejako firmować działania pozostałych wspólników, przyjmując na siebie odpowiedzialność za nie⁷². Ma mieć więc inny cel niż pokrzywdzenie partnerów o słabszej pozycji.

Podsumowanie

Adwokacja spółka partnerska posiada odmienne unormowania dotyczące zasad odpowiedzialności za zobowiązania niż pozostałe spółki osobowe. Spółka ta odpowiada za zobowiązania całym swoim majątkiem w sposób pierwszorzędny. Szczególną jej cechą są dwa unormowania dotyczące zakresu odpowiedzialności wspólników za zobowiązania spółki. Pierwsze dotyczy zobowiązań, które powstały w związku z wykonywaniem przez partnerów czynności zawodowych. Podstawowe znaczenie w przedmiocie kształtowania zakresu odpowiedzialności osobistej partnera ma fakty, czy dane zobowiązanie powstało w wyniku wykonywania przez niego czynności zawodowej. Ta kategoria zobowiązań zakłada odpowiedzialność osobistą, nieograniczoną, subsydiarną oraz solidarną ze spółką partnerską partnera, w którego „pionie odpowiedzialności” powstało zobowiązanie. Natomiast drugie unormowanie dotyczące odpowiedzialności partnerów za zobowiązania odnosi się do zobowiązań spółki, które wynikają z zakresu czynności zawodowych partnerów. W tym przypadku odpowiedzialność za zobowiązania ma postać odpowiedzialności osobistej, którą ponoszą wszyscy wspólnicy solidarnie między sobą i adwokacką spółką partnerską, a także w sposób subsydiarny. Kształt zasad regulujących odpowiedzialność adwokatów wykonujących zawód w ramach spółki partnerskiej ma na celu dostosowanie oczekiwań partnerów do specyfiki wykonywania wolnego zawodu. To w niej tkwi uzasadnienie wyodrębnienia spółki partnerskiej jako formy organizacyjno-prawnej. Podkreślenia wymaga, że przyjęcie przez ustawodawcę takiego rozwiązania nie pogarsza znacząco sytuacji wierzyciela, który może zaspokoić swoje roszczenia z co najmniej dwóch mas majątkowych. Na aprobatę zasługuje także możliwość umownego rozszerzenia odpowiedzialności partnerów, która koresponduje z oczekiwaniami związanymi z obrotem gospodarczym.

Bibliografia

- Asłanowicz M., *Charakter prawny spółki partnerskiej*, „Państwo i Prawo” 1998, z. 7.
Asłanowicz M., *Spółka partnerska*, Warszawa 2004.
Bieré A., *Zarys prawa prywatnego. Część ogólna*, Warszawa 2015.
Czachórski W., *Zobowiązania. Zarys wykładu*, Warszawa 2009.

⁷² *Ibidem*.

- Dzwoniarowski J., *Spółka partnerska jako nowa forma wykonywania zawodu adwokata*, „Palestra” 2001, nr 5–6.
- Gniewek E., *Subsydiarna odpowiedzialność ułomnych osób prawnych w kodeksie cywilnym i kodeksie spółek cywilnych [w:] Kodeks spółek handlowych po pięciu latach*, red. L. Banel, U. Gaczowska, Wrocław 2006.
- Górska B., *Spółka partnerska w prawie niemieckim i w polskim kodeksie spółek handlowych*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2001, nr 3.
- Jacyszyn J., *Wykonywanie wolnych zawodów w Polsce*, Warszawa 2004.
- Jaworski C., *Niezależność wykonywania zawodu adwokata w świetle regulacji prawnych europejskich i polskich*, „Palestra” 1996, nr 7–8.
- Karolczyk P., *Problematyka odpowiedzialności partnerów za zobowiązania w spółce partnerskiej*, „Studia Prawnicze. Materiały i rozprawy” 2017, nr 1.
- Kidyba A., *Handlowe spółki osobowe*, Warszawa 2010.
- Kidyba A., *Kodeks spółek handlowych, t. I: Komentarz do art. 1–300*, Warszawa 2019.
- Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2012.
- Klank A., *Odpowiedzialność w spółce partnerskiej notariuszy*, „Prawo Spółek” 2002, nr 7–8.
- Koch A., Napierała J., *Prawo spółek handlowych. Podręcznik akademicki*, Warszawa 2011.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. G. Bieniak, Warszawa 2019.
- Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, red. Z. Jara, Warszawa 2017.
- Krześniak E.J., *Spółka partnerska adwokatów (radców prawnych) – wybrane zagadnienia*, „Palestra” 2002, nr 1–2.
- Matysiak W., *Dopuszczalność przyjęcia nieograniczonej odpowiedzialności za zobowiązania spółki partnerskiej przez wszystkich partnerów*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2014, nr 2.
- Matysiak W., *Odpowiedzialność za zobowiązania spółki partnerskiej*, Warszawa 2014.
- Matysiak W., *Ustalenie osób odpowiedzialnych za zobowiązania spółki partnerskiej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2011, nr 4.
- Mikołajewicz M., *Odpowiedzialność odszkodowawcza adwokata w zależności od formy wykonywanego zawodu*, „Studia Iuridica Toruniensia” 2009, t. V.
- Promińska U., *Spółka partnerska*, Warszawa 2013.
- Pyziół W., Walaszek-Pyziół A., *Kilka uwag na temat odpowiedzialności spółki partnerskiej i partnerów [w:] Odpowiedzialność cywilna. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Adama Szpunara*, red. M. Pyziak-Szafranicka, Kraków 2004.
- Rachwał A., Spyra M., *Umowa spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej*, Warszawa 2009.
- Radwański Z., Olejniczak A., *Zobowiązania – część ogólna*, Warszawa 2012.
- Rodzinkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- System Prawa Prywatnego, t. XVI: Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008.
- Załucki M., *Adwokat w spółce partnerskiej*, „Jurysta” 2003, nr 2.
- Załucki M., *Spółka partnerska*, Lublin 2002.

Streszczenie

Spółka partnerska to jeden z typów spółek osobowych. Jej celem jest wykonywanie w jej ramach wolnego zawodu. Na tle pozostałych spółek osobowych wyróżniają ją specyficzne zasady odpowiedzialności za zobowiązania spółki. Partnerzy nie ponoszą odpowiedzialności za błędy w sztuce pozostałych wspólników. Istnieje możliwość rozszerzenia tej odpowiedzialności na podstawie umowy. Artykuł ma na celu omówienie tego zagadnienia na przykładzie adwokackich spółek partnerskich.

Słowa kluczowe: spółka partnerska, odpowiedzialność, solidarność, wykonywanie zawodu adwokata, partner

THE ATTITUDE OF THE ADVOCATE PARTNER COMPANY TO THIRD PARTIES IN THE SCOPE OF PARTNER LIABILITY FOR DEBTS

Summary

A partner company is one of the types of partnerships. Its purpose is to exercise a free profession within it. In comparison with other partnerships, it is distinguished by specific rules of liability for the company's obligations. Partners are not responsible for errors in the art of other partners. It is possible to extend this liability on the basis of a contract. An article to discuss this issue on the example of advocate partnership companies.

Keywords: a partner company, liability, solidarity, practicing the profession of an attorney, partner